

З історія мисливства у Рафайловій кінця XIX – початку XX століття

Село Рафайлова (пол. Rafajłowa), а з 1946 року перейменовано на Бистрицю, розташоване за 35 км від Надвірної. Через село протікає річка Бистриця з притоками Салатрук та Довжинець, а з усіх сторін його оточують гори та ліси. Географічне розташування та природа села сприяють розвитку мисливства. З давніх часів село Рафайлову не оминала суспільна еліта, щоб вполювати гарний мисливський трофей.

У 1896 році у Рафайловій під час полювання архикнязь Отто добув гарного оленя, в той же час у сусідніх мисливських угіддях Зеленої граф Ліхтенштейн добув 8 оленів та два ведмеді. При добуванні останнього оленя трапилась драматична подія: князь тихцем підходив до оленя, коли несподівано за 10 кроків до нього з'явився ведмідь. Видатному мисливцю лише з третього пострілу вдалось положити ведмедя.¹

У спеціалізованій мисливській літературі збереглась згадка про приїзд 23 вересня 1898 року у село архикнязя Отто, який з 1888 року орендував тут право полювання. При прибутті залізницею до Надвірної архикнязь вийшов на вокзал у мисливській формі, попередньо розпорядившись, щоб його помпезно не зустрічали та не виголошували жодних спеціальних привітань. Його скромно зустрів один із керівників державних лісів – Альфред Розенберг, який організував для поважного гостя бречку, і вони одразу відбули на полювання до Рафайлової, де був збудований мисливський палац. Не гаючи часу, того ж таки дня розпочали полювання. На наступний день поважний гість знову після відвідин місцевої церкви відбув на полювання. Протягом п'яти днів архикнязь Отто добув 13 оленів. Але найбільше його втішила не кількість добутих тварин, а якість мисливських трофеїв. Найкращий трофей рогів оленя важив 9 кг, а сам добутий олень мав – 260 кг. Серед інших трофеїв були роги: дві дванадцятки і одна шістнадцятка. Разом з архикнязем полювали його ад'ютант, керівник дирекції лісів А. Розенберг, граф Ледебург, який також добув два олені в

¹ Łowy na Jelenie // Gazeta lwowska. – 1897. – № 1. – 3 stycznia.

урочищі Довжинець. Такі високі результати полювання стали можливими через те, що за час оренди архикнязем мисливських угідь у Рафайловій популяція оленя виросла до 400 особин.²

Не так пощастило на полюванні у Рафайловій архикнязю Отто у 1905 році (16 – 28 вересня), коли він перебував із наступником трону Віттенбергів – князем Альбрехтом і не добув жодного трофею, а Альбрехт – одну дванадцятку. Такий стан справ пояснювався аномально теплою осінню, що вплинуло на якість риковища.³

Починаючи з 1906 року право полювання у Надвірнянському повіті орендує Генріх Ліхтенштейн. У сюди приїжджає впливова еліта Європи. Лише за один день – 4 жовтня 1906 року на орендованій ним території було добуто 37 оленів. Зокрема, князь Демидов добув 9 оленів, князь Льовенштейн Ронберг Вертхейм – 6, містер Літлдейл з Лондона – 5, граф Карчіані – 3, Його Королівська Високість Дон-Мігель Браганца – 3, Князь Альба (Іспанія) – 4, князь Франц Ліхтенштейн – 1. Кращим трофеєм були роги дванадцятка вагою 10,5 кг. Фахівці відзначали велику кількість популяції оленів: лише у мисливському ревірі Рафайлової було заплановано до відстрілу 500 голів оленя, так як вони витіснили козуль, завдавали шкоду лісу та сільськогосподарським угіддям під Надвірною.⁴

На полювання до Рафайлової на початку ХХ ст. щороку приїжджало по 7-10 мисливців, які сплачували за добутого оленя 1000-1300 золотих. Платним мисливцям лісництво виділяло побережника та двох людей із прислуги. Але за репрезентаційні (представницькі) полювання гості нічого не сплачували. Всі видатки лягали на бюджет державної дирекції лісів. Обслузі доводилось щодня

² Korespondencye // Łowiec. – 1898.– № 10. – S.157.

³ Marek W. Sprawozdanie delegatów / Władysław Marek //Łowiec. – 1905. – № 22. – s.260-261.

⁴ O wyniku polowań podczas rykowisk w powiecie Nadwórniańskim//Łowiec. – 1906. – № 23. – s.279-280.

носити 15 кілометрів теплої одежу та їжу.⁵ Про славі полювання у Рафайловій свідчить те, що за часів Другої Речі Посполитої 25 тис.га рафайлівського надлісництва були віднесені до репрезентаційних мисливських угідь.⁶ Загальна площа Надвірнянського, Зеленського і Рафайлівського лісництва на початку тридцятих років ХХ століття становила 45400 га: з них – 23763 га здавались в оренду, 16143 га залишалась у власному управлінні, а на території 5494 га полювання проводилось лише з дозволу Міністерства сільського господарства Польщі. Загальна ж площа державних лісів у Станіславівському воєводстві становила 196003 га, в оренду було здано 127846 га, самі надлісництва вели мисливські господарства на площі 53299 га, а на найкращі мисливські території на площі 14858 га відносились до репрезентаційних. Тогочасні науковці вважали ці мисливські угіддя Рафайлової найкращими у Європі.⁷

Починаючи з 1920 року право полювання у мисливських угіддях села Зелена орендував князь Ольгерд Чарторійський.⁸

⁵ Боберський Ю. Кутай звіра : наук. нарис біотехнічних знань. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2012. – С. 7.

⁶ Юркевич Р. Карпатська фауна і ловецтво / Р. Юркевич / Альманах Станіславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станіславова і Станіславівщини. У 3 т. – Нью-Йорк-Торонто-Мюнхен, 1975. – Т. 1. /редупоряд., Б.Кравців. – 1975. – С.472.

⁷ Ankieta w sprawie Karpat Wschodnich/Oprac. Orłowicz M. I Lenartowicz S. – Warszawa: Nakładem Ministerstwa robót publicznych, 1932. – s.180-205.

⁸ Czartoryski O. Wspomnienia z tegorocznego rykowiska w Karpatach/ Olgierd Czartoryski //Łowiec. – 1928. – № 23-24. – s. 372.

JELEŃ ZABITY PRZEZ OLGIERDA KS. CZARTORYSKIEGO.

Jeleń ten, bardzo stary, wstecznik, zabity został dnia 30-go września o 5 i pół rano, w tak zw. Gorganach, rewir Sadki, w rządowym obszarze łowieckim Zielenica Dolna nad Bystrzycą, dzierżawionym przez ks. Olgierda od roku 1921.

Waga wieńców (tak jak się przedstawiają na fotografii) na drugi dzień po zabiciu 12 kg. 600 gr. Waga obecna: 9,7 kg. Wysokość rogów: 123 cm. Rozpiętość 129 cm. Róże: 27 resp. 28 cm. Grubość pnia 19 resp. 20 cm.

Фото з «Ловець Польський» (1928р., № 45, стор. 769)

Полювання у Рафайловій не втрачає своєї привабливості й при Другій Речі Посполитій. До Рафайлової приїжджають представники тодішньої аристократії, які описують і залишають згадки про своє полювання. Зокрема, у 1927 році в урочищі Салатрук полював італійський консул – Ферруціо де Луппіс, гість Адама Ебенберга, який отримав дозвіл відстріляти одного гарного оленя. Про це полювання він написав у 1928 році книгу «La polonia vista in automobile» «Польща з вікна автомобіля» (розділ «Олень в Зарослому»), а В. Зембіцький у 1932 переклав її польською мовою. Дипломат згадував, що

дістатись до місця полювання було нелегко, так як мости були часто зруйновані, але задяки вузькоколійці, що доходила до Рафайлової, яка перебувала під управлінням товариства «Фореста» і була збудована у великій мірі завдяки італійському капіталу (три четверті цієї дороги профінансовані Банком Комерціале Італія) та за сприянням директора державних лісів у Надвірній, який надавав гостю свій власний потяг, консул добрався до Рафайлової без проблем, й заночував у Вундерманнів – у родині, що віддавна проживала у Рафайловій і здавала кімнати для проживання гостей та відпочиваючих.

Автор відзначав, що Рафайлова лежить у такій глушині, що тут навіть і браконьєр не ходить, і тварини не бояться людей. Тут не бачив він і жодної стежки, лише мисливська охорона прорізала їх спеціально для мисливців. Недавно у лісі було виявлено мертву людину, яка потрапила у пастку на ведмедя. А вовків тут було так багато, що староста повіту розпорядився виловлювати їх капканами, які складались із колод і називались слупцями. Щоб полювати на оленя, потрібно провести ніч у колибі, щоб зранку встигнути на риковище. Але потрібно йти пішки біля трьох годин.

На полюванні італійський гість добув з відстані 250 метрів гарного оленя вагою три центнери. На місці одразу було розділено м'ясо на чотири частини. Італійського гостя супроводжували місцеві єгері – Осташук, Лопатчук, Іван Смеречка. Вони вмiли не лише гарно полювати, але й також знали багато мисливських історій.⁹

⁹ De Lupis F. Jeleń na „Zarosłem” / Ferruccio de Lupis. – Lwów, 1932. – 12s.

JELEŃ NA „ZAROSŁEM”

WYJĄTKI Z KSIĄŻKI:

„LA POLONIA VISTA IN AUTOMOBILE”

FERRARA, 1928

TŁUMACZYŁ Z WŁOSKIEGO

W. ZIEMBICKI

LWÓW 1932

Відвідував мисливські угіддя Рафайлової прем'єр-міністр Польщі – К. Бартель.
Навесні 1937 року відбулось репрезентаційне полювання на глухаря із

запрошеними польськими генералами – Фабрици та Луковським, до яких пізніше приєднався німецький військовий атташе – полковник фон Штудніц.¹⁰

Крім того, у цих місцях проживали й славні місцеві мисливці. Так, Іван Старунь з Максимця з 1880 по 1900 рік добув за допомогою капканів 9 ведмедів, 13 рисей, 10 вовків і три лисиці.¹¹

Слід відмітити, що підготовка до полювання на оленів велась ціле літо. Для приманки оленів у цих угіддях викладались соляні годівниці, на які витрачали 2-3 т солі. Часто переманювали за допомогою цих годівниць оленів з території Чехословаччини. Велось активне будівництво мисливських будинків та колиб в лісі: споруди з дерева коштували 200 та 100 злотих відповідно. Сезон полювання припадав на 11 вересня – 10 жовтня – час парування оленів. Польські високопосадовці розташовувались у лісництвах Довжинець, Салатрук, Річка, Рафайловець де перебували близько двох тижнів. Серед них було багато віце-міністрів, генералів та їх гостей. На час полювання усі господарські роботи у лісі припинялись, а місцеве населення залучалось у якості погінщиків оленів. Компенсацію за перебування урядовців надлісництву виплачувала Дирекція державних лісів, однак вони не покривали витрат.¹²

Завдяки гарній природі та геграфічному розташуванню Рафайлівське надлісництво організовувало і лижні змагання (лютий 1931р.) для мисливських охоронців всієї Львівської дирекції державних лісів.¹³

Ефективність ведення мисливського господарства визначалось і за цінними мисливськими трофеями. Зокрема, на мисливській виставці,

¹⁰ Krawczyk J. Lasy Drugiej Rzeczypospolitej w dawnych zapisach prasowych: wydarzenia zwykłe i niezwykłe / Jarosław Krawczyk. – Warszawa: CILP, 2010. – S.250.

¹¹ Martyniec J. Przygoda z niedźwiedziem / J. Martyniec //Łowiec – 1901. – № 21 – s.291.

¹² Юркевич Р. Карпатська фавна і ловецтво / Р. Юркевич / Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. У 3 т. – Нью-Йорк-Торонто-Мюнхен, 1975. – Т. 1. /ред-упоряд., Б.Кравців. – 1975. – С.249-255.

¹³ Nasi leśnicy na kursie narciarskim w nadleśnictwie Rafajłowa // Echa leśne. – 1931. - № 4. – S.20.

організований в рамках загальнопольської спортивної виставки у Львові з 3 по 16 червня 1927 року, був представлений мисливський трофей – череп та шкіра вовка, добутого 6 березня 1923 року гайовим у Рафайловій (власник – інженер Адам Ебенберг).¹⁴

З нагоди 60 - тої річниці утворення Галицького мисливського товариства у Львові з 5 по 30 вересня 1936 року була організована виставка мисливських трофеїв. Інженер Вітольд Рошковський представив шкіру добутого з відстані 20 кроків 11.04.1928 року у Рафайловій ведмедя¹⁵. Довжина шкіри від носа до кінця хвоста сягала 240 сантиметрів, а ширина лівої лапи становила 19 сантиметрів. У правій лапі тварина не мала трьох пазурів, так як перед тим вона потрапила у капкан. Автор стверджував, що це – найбільший ведмідь, добутий будь-коли у Карпатах, а жодні колекції чи музеї не мають такого поважного трофею. Організатори виставки достойно оцінили трофей і визнали його найкращим у категорії «Ведмеді» та присудили золоту медаль. У категорії «Карпатський олень» срібними медалями були відзначені два трофеї, добуті 7.10.1927р. та 09.10.1930 р. у Рафайловій інженером Романом Юркевичем. За трофей рисі, добутої 07.01.1928 року Вітольдом Рошковським у Рафайловій, було присуджено срібну медаль.¹⁶

Мисливські трофеї, добуті у Рафайловій, були представлені також на III міжнародній виставці мисливських трофеїв 1937 року у Берліні. На ній було представлено 7195 експонатів з 24 країн Європи, Азії, Африки.¹⁷ На цій виставці було підтверджено високу оцінку ведмедя, добутого В. Рошковським у

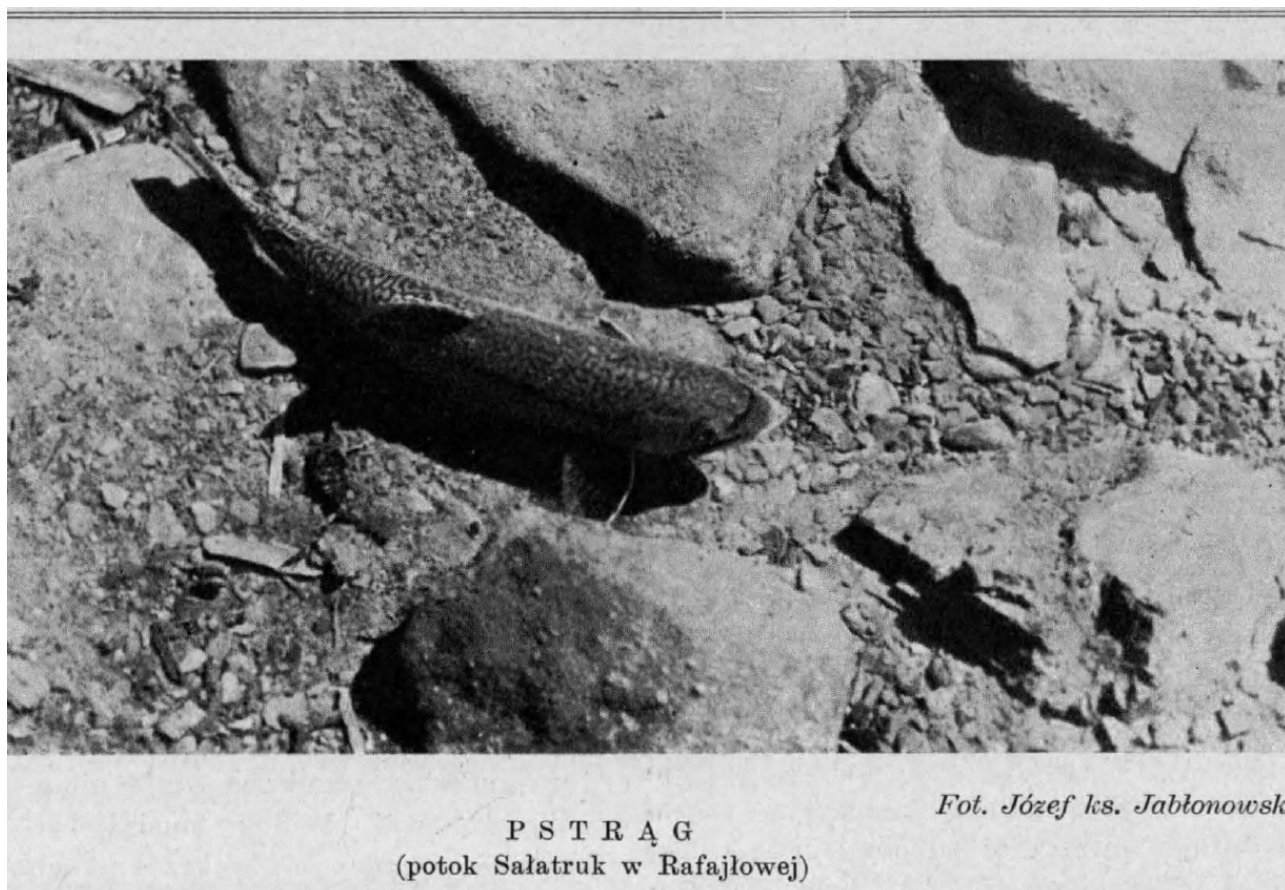
¹⁴ Wystawa łowiecka urządzona w ramach I. Ogólno-Polskiej wystawy sportowej we Lwowie od 3 do 16 czerwca 1927 r. – Lwów: Drukarni Mieszczkańska, 1927. – S. 5.

¹⁵ Korespondencje// Łowiec – 1928. – № 8. – s.128.

¹⁶ Klasyfikacja eksponatów//Łowiec. – 1936. – № 10. – s. 176-182.

¹⁷ Делеган І.В. Тенденції зміни якості мисливських трофеїв парнокопитних тварин / І. В. Делеган, І. І. Делеган // Великі ссавці Карпат. мат. міжнарод.екологічної коференції. Івано-Франківськ, 8 вересня 2000 р. Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. – С. 28-31.

Рафайловій, так як цей трофей зайняв два перші місця.¹⁸ Оцінку проходили череп і шкіра трофею.¹⁹ Слід відмітити, що на конкурсі були представлені не лише мисливські трофеї, добуті у Рафайловій, але й також фотографії фауни. Зокрема, третє місце зайняла на конкурсі фотографія 1938 року форелі у річці Салатрук.²⁰

Відповідно до статистичної звітності 1928 року у Рафайлівському надлісництві обліковували найбільшу популяцію ведмедів – 10 голів та 15 голів рисів, 3 голови дикого kota. Лише у 1921 році тут було відловлено 14 голів рисі

¹⁸ DALSZY CIĄG TROFEÓW POLSKICH NA MIĘDZYNARODOWEJ WYSTAWIE ŁOWIECKIEJ W BERLINIE //Łowiec. – 1938. – № 5-6. – s. 52.

¹⁹ Юркевич Р. Карпатська фауна і ловецтво / Р. Юркевич / Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. У 3 т. – Нью-Йорк-Торонто-Мюнхен, 1975. – Т. 1. /ред-упоряд., Б.Кравців. – 1975. – С.255.

²⁰ Nasz konkurs//Łowiec. – 1938. – № 11-12. – s. 99.

за допомогою капканів.²¹ Мисливці вказували на велику кількість дичини. Лише в урочищі Довжинець рикало 26 оленів, у Річці – 5 і у Рафайловій – 5 голів.²² На території цих угідь планувалось до відстрілу у 1906 році до 200 голів оленів.²³

Постійно вживались заходи щодо підтримання популяції мисливських видів тварин у цій місцевості. Планувалось утворення природного парку у Карпатах на площі 125 тис. га, 19,3 тис. га мисливських угідь Рафайлівського надлісництва планувалось віднести до парку.

Господарські округи	Державне полювання	Гмінне полювання	Всього в гектарах
Ворохта	15500	1800	17300
Татарів і Яблуниця	13800	5600	19400
Микуличин	9500	8500	18000
Дора	6200	4100	10300
Делятин	7000	3000	10000
Рафайлова	18000	1300	19300
Зелена	17000	4500	22100
Пасічна	8100	1000	9100
Всього	95100	29800	125500

Для збереження популяції дичини планувалось заборонити на цій території проведення полювання,²⁴ проте Перша Світова війна не дала планам реалізуватись. Пізніше питання організації парку піднімалось й у Другій Речі

²¹ Kalendarz Mysliwski na 1929 rok. Pod red. Ejsmonda J. – Warszawa, 1929. – s.48-70.

²² Kamil Spilhaczek Wspomnienia z pobytu w górach // Łowiec – 1910. – № 23 . – s.276.

²³ Posiedzenie Wydziału // Łowiec – 1905. – № 22 . – s.260.

²⁴ Park przyrody w Karpatach//Łowiec . – 1912. – № 13. – s.145-147.

Посполитій, а в плани також входило включення мисливських угідь Рафайлової до складу парку.²⁵

Великим плюсом для розвитку мисливства Рафайлової було те, що на відміну від сучасного стану угіддя надавались у Галичині виключно на конкурентних засадах на аукціонах. Тогочасна спеціалізована мисливська преса повідомляла про проведення аукціонів на право отримання у користування мисливських угідь. Зокрема, спеціалізований мисливський часопис «Ловець» розмістив інформацію для бажаючих отримати право полювання у цій місцевості. Так, у 1914 році пропонувались здати в оренду право полювання з 1 січня 1914 року до 31 грудня 1918 року у мисливських угіддях урочища «Черник» площею 4220 га, «Макимець» – 3050 га, «Річка» – 8679 га, «Салатрук» – 4714га. Детальнішу інформацію можна було отримати в управлінні державних лісів Зеленої, або Рафайлової.²⁶

Мисливці завжди були, є і, напевно, в подальшому залишаться вищою суспільною стратою, саме тому їм вдається ефективно відстоювати власні інтереси. З прийняттям Першого мисливського закону Галичини (1875р.) у Львові в 1876 році утворюється «Галицьке мисливське товариство» на чолі з відомим науковцем – графом Володимиром Дідушицьким, власним друкованим органом – журналом «Ловець». Практично у всіх 74 повітах Галичини були організовані філії Галицького мисливського товариства, які не ставили собі за мету самостійно вести мисливське господарство, а лише лобіювали в цілому інтереси мисливства Галичини. Члени товариства сплачували вступний внесок у розмірі 2 злотих та щорічний внесок – 5 злотих.²⁷

²⁵ Burzyński W. Park przyrody w Karpatach//Przegląd myśliwski i łowiectwo polskie. – 1924. – № 13-14. – s.8.

²⁶ Dzierżawa prawa polowania w Karpatach // Łowiec. – 1914. - №1. – S.13.

²⁷ Проців О. Р. ДІЯЛЬНІСТЬ ГАЛИЦЬКОГО МИСЛИВСЬКОГО ТОВАРИСТВА В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу

Представники (делегати) розподіляли повіт на ділянки, в яких здійснювали нагляд у галузі мисливства. З встановленням Другої Речі Посполитої товариство перейменовується на Малопольське мисливське товариство. Членом товариства, який проживав у Рафайловій, був Роман Юркевич²⁸

Село не втратило своєї мисливської, рибальської та туристичної привабливості й сьогодні.

Проців О.Р. З історії мисливства у Рафайловій кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. Історико-культурна спадщина. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Історико-культурна спадщина Прикарпаття (на пошану Петра Арсенича з нагоди його 80-річчя та 55-річчя історико-краєзнавчої діяльності)» (м. Івано-Франківськ, 4 грудня 2014 р.) / Науковий редактор А. Королько. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2014. – С. 126-133.

опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

²⁸ Poradnik kalendarz myśliwski na 1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład główny, 1930. – S 203.